

DIALOG

Kresťanský diskusný mesačník

XVI. ročník ● 12/2023

Narodenie očami 3 generácií

O B S A H

genesis 4
**AKO BOLO
NA POČIATKU**
R. Betina

rozhovor 5
**KRÍŽOVÁ CESTA
NIE JE LEN RELIGIÓZNA**
M. Sládek/E. Mihočová

čakanie, narodenie 10
11, 24, 25 POÉZIA
J. Nagajová, F. Pastirčák
**Z ADVENTNÉHO
KALENDÁRA**
A. Činčuráková Típulová

NARODENIE 14
OČAMI 3 GENERÁCIÍ
J. O. Markuš, Š. Markuš,
M. Markuš

homília 26
**VIANOCE DORIANA
GRAYA**
D. Pastirčák

pieseň 29
PETER MU LOŽKU DAL
I. Valenta

RELAX 31

J. Šicková-Fabrice

Časopis Dialóg vychádza s podporou Cirkvi bratskej,
ale obsah jednotlivých príspevkov nevyhnutne nevyjadruje
duchovné presvedčenia Cirkvi bratskej.

Pri zborových objednávkach je odporúčaná predajná cena do 2,20 €,
(podľa zborových dotácií)

Individuálne objednávky: cena + poštovné

PRIVÍTAME VAŠU POMOC, KTORÚ MÔŽETE POSLAŤ NA ÚČET:

IBAN: SK761100000002621041859, BIC: TATRSKBX, VS: 2023

Redakčná rada: Juraj Institoris, Tomáš Komrska, Tibor Máhrík, Bohuslav Piatko, Rastislav Števko

Čestný člen: Štefan Markuš

Šéfredaktor: Bohuslav Piatko, bpiatko@swanmail.sk, **Jazyková úprava:** Dagmar Balková

Dizajn a grafické spracovanie: Martin Piatko

Sídlo vydavateľa: Živnostenská 2, 811 06 Bratislava, IČO: 35 757 43

Adresa redakcie: Sadová 28, 900 51 Zohor, č. tel.: 0903 474 142,

e-mail: svatava@swanmail.sk, web: www.dialog.cb.sk

Vydavateľ: Media Svatava, spol. s r.o. **Zadané do tlače:** 6. 12. 2023 **Tlač:** Alfa print, Martin

Predná strana obálky: J. Šicková-Fabrice **Zadná strana obálky:** J. Belo Beliš: Čakanie

EV: 2670/08

ISSN: 1337-6985

ALEBO PLÁVAJ HORE

Sme vyspelá civilizácia, zaujíma nás naša budúcnosť. Nehovoríme si: „po nás potopa!“. Zaujíma nás, čo budeme jesť, piť, dýchať a akej to bude kvality. Zaujíma nás, či je ekologické mať deti, či nás na tejto zemi nie je už priveľa. Udržateľnosť a ekológia sú relatívne nové slová, ale postoj nenič a uprac si po sebe, poznáme dlho. Sme vyspelá civilizácia, technologicky vyspelá civilizácia.

Dnes je posledný novembrový deň, v nedeľu začína advent. Bola som v obchodnom dome a neverila som vlastným očiam. Vznášajú sa tam tí istí anjeli ako vlni. Tuho rozmýšľam, či som to už niekedy postrehla, že veľký obchodný dom použije výzdobu z vlaňajška. Potešila som sa, toto je zodpovedný prístup, veď aj my máme doma vianočné ozdoby, ktoré pamätajú naše študentské časy. Pripomínajú nám romantiku začiatkov nášho vzťahu, keď sme si kúpili naše prvé slamené ozdôbky a Tibor statočne niesol stromček cez záveje z Podhorian. Ale poďme späť k anjelom v obchodnom dome. Napriek tomu, že sa mi páčia a snažím sa byť ekologicky udržateľná, zbadala som v sebe také to „hmmmm“, teda nič nové.

Možno ste to počuli, v našom meste je zákaz predávania živých kaprov na mestských pozemkoch. Primátor vyzval obchodné reťazce, aby túto výzvu podporili. V duchu dnešnej doby reťazce odpovedali, že oni už niekoľko sezón živé ryby pred svojimi dverami nepredávajú. Hej, viem, prichystajú mi čerstvú a očistenú, to sa mi páči. Nevie-me síce, čo ryba prežila cestou do veľkoobchodu, takže je mi ťažko k tomu zaujať postoj. Trochu mi to pripomína jednu Američanku, ktorá mi raz u nás povedala, že prvýkrát vidí celú mrkvu, doteraz si vždy kúpila už nakrájanú na kocky. Naše deti si budú pamätať kapra vo vani. Ich deti? Skôr kapra z termo alobalu... Tiež civilizácia.

Vzhľadom na náš vek, vek našich priateľov a istú dávku nostalgie, ešte stále posielame vianočné karty a pohľadnice. Je to pre mňa súčasť adventu. Vyberať a pri tom myslieť na mojich drahých, na ich naturel, čo by sa im asi páčilo. Musím uznať, že výber motívov je široký. Zasnežené krajinky navodzujú atmosféru tichej noci, jelenčeka medzi ozdobenými jedličkami vnášajú romantické čaro. Áno, je tu aj vôňa sladkostí a veľké mašle na darčekom. Keď idem takto koncom novembra, je ešte skvelý výber z námetov Betlehéma. Krásne reprodukcie starých majstrov v kontraste s minimalistickým vyjadrením a samozrejme bežné, ľahko naivné obrázky. Svätá rodina, Ježiš sa narodil do rodiny. Také jednoduché a také mocné, tak prosté a také bohaté. Prišiel, aby žil s nami náš život, On Boh. Rástol, dospieval a poznával vôľu svojho Otca v nebi. A poslúchol. Nech sa dialo, čo sa dialo. Dokončil poslanie, ktoré si nevymyslel On. Vyspelá civilizácia to akosi prehliadla. Ale niektorí nie.

Sme vyspelá civilizácia, tak veľmi a pritom tak málo. Vieme vytvoriť udržateľné rodiny? Vieme v rodine vytvoriť znesiteľné podmienky pre život našim deťom? A čo vlastne chceme dať našim deťom? A čo im naozaj dávame? Vieme sa s nimi poďakovať tvorcomi tohto sveta za všetko krásne okolo nás? Vieme sa poďakovať Ježišovi Kristovi za večný život, ktorý nám daroval? Vieme sa poďakovať Duchu Svätému za jeho bdelú prítomnosť? Za život, čas, vzťahy, príležitosť... množstvo krásnych vecí navôkol. Je toho toľko!

Za dar sa patrí poďakovať. A dar – ten zaväzuje. A záväzok je aj poslušnosť. Aspoň vo vyspelej kultúre.

Sme vyspelá civilizácia? Možno ani nie. Nadávať na tmú a nerozožnúť svetlo je také ľahké. Ako plávať dole prúdom. Ale Vianoce sú presne o tom – ako do tmy zasvietilo Svetlo sveta. Treba plávať hore! ■

TÁŇA MÁHRIKOVÁ

STÍLPČEK:

AKO BOLO NA POČIATKU

RASTISLAV BETINA

MOZAIKA

Ciel určený, zvem Boha ako svedka // a obsah zhodný s dušou, s telom.

Pavol Országh Hviezdoslav

Kým sa nevysporiadame s našou minulosťou, nemôžeme uvažovať o spoločnej budúcnosti.

*(Iveta Radičová,
profesorka sociológie)*

Keď vidíme Zem z vesmíru, vidíme seba samých ako celok. Vidíme jednotu, nie rozpory ... jedna planéta, jedno ľudstvo.

*(Stephen Hawking,
významný fyzik)*

Spojovacím prvkom, ktorý nás zvyšuje z jedincov na členov spoločnosti, musí byť rešpekt k slobode a právam iných.

*(Zuzana Čaputová,
prezidentka SR)*

Nade všetmi národmi je lidství!

*(Miloslav Stingl,
český cestovateľ a etnológ)*

Posledný citát neviem preložiť. Pretože cítim, že slovo „lidství“ okrem ľudskosti znamená i ľudstvo. A práve týmto dvojvýznamom dopĺňa uvedené citáty tak, že sa z nich dá zostaviť obraz cieľa, ktorý je v zhode s obidvooma pólmi človečenstva – ľudstvo plné ľudskosti... ■

I. Turek

Boh povedal: Utvoríme človeka na svoj obraz, na svoju podobu (Gn 1, 26).

Keď rozmýšľame o tom, čo znamená byť stvorený na Boží obraz, vždy sa musíme vrátiť k predlohe, podľa ktorej bol človek stvorený. Tou predlohou bol sám Boh. On je originál, my sme „kópie“. Boh, ktorý stvoril človeka, je okrem iného aj kreatívny, tvorivý Boh. To vidíme hneď v prvej kapitole Biblie, pri stvorení nesmiernej rozmanitosti a pestrosti flóry a fauny, rastlinnej a živočíšnej ríše.

Prečo Boh nestvoril len sto druhov rastlín a kvetov, ale desaťtisíce pestrofarebných rastlín a kvetov, ktoré vydávajú rozmanité vône? Preto, lebo je tvorivý Boh. Prečo nestvoril len desať druhov motýľov, ale niekoľko tisíc druhov, ktoré hýria rozmanitými farbami? Lebo je tvorivý Boh. Prečo nestvoril len niekoľko druhov vtákov a rýb, ale tisíce druhov vtákov a rýb? Preto, lebo je tvorivý Boh.

Stvorenie nie je len dielom úžasnej inteligencie, múdrosti a moci. Zároveň je aj dielom nebeského Umeleca. Boh je Autorom všetkej krásy stvoreného sveta, lebo On má umelecké, estetické cítenie. Veď ako Boh zhodnotil svoje stvoriteľské dielo? *Boh videl, že všetko, čo utvoril, bolo veľmi dobré* (v. 31). Slovo *dobré* sa však dá preložiť aj slovom *pekné*. Boh o svojom diele stvorenia hovorí: „Páči sa mi to, veľmi sa mi to páči“. Čo Boh stvoril, je nielen dobré, ale aj pekné.

Keď stvoril človeka na svoj obraz, tak ho stvoril ako bytosť obdarenú kreativitou a estetickým cítením. Preto my nechceme mať len dobré bývanie, ale aj pekné bývanie. Nechceme len dobré šaty, ale aj pekné šaty. Prečo? Lebo máme cit pre krásu. U niekoho je estetické cítenie viac vyvinuté, u niekoho menej. Preto niekto vytvára umelecké diela a druhý ich zas obdivuje. Dielo jedného povznáša druhého. Umelecká tvorba jedných a umelecký zážitok druhých, to všetko je prejavom toho, že nás Boh stvoril ako tvorivé bytosti s citom pre krásu. Len človek dokáže žasnúť nad dielom Božích rúk a obdivovať dielo ľudských rúk. Tento úžas znovu a znovu zaznieva v tvorbe hebrejských básnikov, žalmistov: *Aké mnohoraké sú tvoje diela, Pane! Všetko si múdro urobil. Zem je plná tvojho stvorenia* (Ž 104, 24, kat. preklad). ■

KRÍŽOVÁ CESTA NIE JE LEN RELIGIÓZNA, ALE AJ HLBOKO ĽUDSKÁ TÉMA

MILAN SLÁDEK (*23. február 1938, Streženice pri Púchove) – mím svetového formátu, choreograf, režisér, pedagóg a v neposlednom rade výtvarník. Už desiatky rokov žije a tvorí v Kolíne nad Rýnom, ktorý sa stal centrom svetovej pantomímy.

Rozprávala sa s ním EMÍLIA MIHOČOVÁ. Foto: DUŠAN MAJERNÍK

Kým sa niekto stane skutočným majstrom pantomímy, musí prejsť dlhú a nie vždy jednoduchú cestu. Inšpirovalo váš vzťah k umeniu už rodinné podhubie a prostredie, v ktorom ste rástli?

Maminka pochádza z moravského Slovácka, kde žije umelecky nadaný národ, ktorému nechýba humor. Otec je Záhorák. Boli sme štyria súrodenci, a tak za vojny nemusel narukovať. Bol manuál-

ne zručný, preto sme nikdy nemali pocit hladu, hoci bola ťažká doba. Mamu som raz prichytil tajne maľovať ornamenty, často počúvala operu. V Považskej Bystrici, kde som vyrastal, sa robili kultúrne a športové podujatia. A na maliarskom krúžku, ktorý som navštevoval, nás učil známy výtvarník Vincent Hložník.

Ako ste sa dostali k štúdiu rezbárstva?

Keď Hložník dostal profesúru a odišiel do Bratislavy, vystriedal ho grafik a maliar Fero Král. Odporučil mi, aby som sa prihlásil na umeleckú priemyslovku. Vy-modeloval som kravičku, ktorá bola asi lepšia ako moje kresby, pretože ma na priemyslovke zaradili na rezbárske oddelenie. Čo nelutujem, pretože som rezbárske zručnosti neskôr využil pri výrobe masiek, ktoré používam na svojich predstaveniach.

Už ako stredoškolačkovi vám učarovalo divadlo, neskôr ste študovali herectvo na vysokej škole. Pantomimický súbor, ktorý ste založili, účinkoval doma aj na zahraničných festivaloch. Akú dlhú tradíciu má pantomíma?

Pantomíma sa hrávala už v časoch Rímskej ríše. V Kolíne nad Rýnom som odohral tri predstavenia práve na mieste starobylého archeologického náleziska z rímskych čias, na tzv. Dionýzovej mozaike. Mesto totiž založili v 1. storočí práve Rimania. A cez divadlo sa starý Rím akoby naraz do Kolína vrátil. Nie je oficiálne dokázané, či v časoch expanzie rímskeho impéria boli v meste aj mímovia. Je to však vysoko pravdepodobné, keďže legionárov vždy sprevádzali aj herci, ktorí plnili funkciu tlmočníkov a prekladateľov.

Nielen v umení, ale v každej činnosti je dôležitá originalita. Čím je váš prístup špecifický a jedinečný?

Som jeden z mála, ak nie jediný, kto robil celovečerné pantomimické hry. Je to však veľmi ťažké – musíte vytvoriť štruktúru predstavenia, napísať si scenár, a potom ho aj odohrať. Vďaka tomu, že som študoval herectvo, mám

k pantomíme a príprave pohybového výrazu úplne iný prístup. Od začiatku ma tiež zaujímala práca so súborom.

Váš súbor sa stal autonómnym telesom v rámci Slovenského národného divadla. Jeden úspech striedal druhý. Prečo ste sa napokon rozhodli pre emigráciu?

Pôvodne som nechcel emigrovať. Za Dubčeka sa nám otvorili nové možnosti a so súborom sme začali vystupovať po celom svete. V zahraničí sme pôsobili legálne a so súhlasom štátnych orgánov. Mali sme nádej.

Potom však prišla okupácia Československa vojskami Varšavskej zmluvy a zo mňa sa stala nežiaduca osoba. Nový režim dusil akúkoľvek tvorivosť. Cítil som, že naše divadlo, ktoré v roku 1968 združovalo tri súbory: pantomímu, kabaret a činohru – nie je uznané ani akceptované. Čelil som enormnému tlaku. Keďže som účinkoval v zahraničí, chceli odo mňa, aby som donášal. Vyhrážali sa mi, že ak to neurobím, prídem o divadlo. Mal som z toho žalúdočné vredy. Keď som videl nástup normalizácie a Karla Gotta ako spieva v Moskve, povedal som si, že bude lepšie emigrovať. Mama akoby cítila, že sa už

nevrátim. Nebolo to však len o komunistickom režime, ale aj o nepravosti a závidi. Obdobná situácia sa zopakovala po revolúcii s divadlom Aréna.

S častou súboru ste odišli do Švédska. Ako vás severania prijali?

Vo Švédsku sme mali k dispozícii malé divadlo, ktoré v Göteborgu založila druhá manželka známeho režiséra Ingmara Bergmana. Hrávali sme tiež v štátnych divadlách v Štokholme a Göteborgu, zvlášť mladí ľudia mali radi naše predstavenia. Chodili sme aj do škôl a zariadení pre seniorov, ktorých má Švédsko veru veľa. Pár mesiacov som učil na jednej baletnej akadémii v Štokholme. Vo Švédsku som konečne zažil, čo to je, keď na vás nikto netlačí, keď je človek sám za seba zodpovedný. Zažil som, že tvoriť sa dá aj bez strachu a ekonomických problémov.

Vášim novým domovom a žiličivým prostredím pre tvorbu sa však stal Kolín nad Rýnom. Prečo voľba padla práve na toto mesto?

V roku 1965 sme organizovali zájazd do Nemecka. Všade bol sneh, iba v Kolíne nie, čo mi bolo sympatické. Toto mesto ma jed-

noducho oslovilo, bolo uvoľnenejšie ako ostatné a tiež divadelnejšie. Hlavná filozofia Kolína je: „Všetci sme blázni, ale každý inak.“ Rozhodol som sa, že si tu založím divadlo pantomímy. Moji československí kamaráti sa ma pýtali, či som sa zbláznil. Mysleli si, že Kolínčania pantomíme nebudú rozumieť. Dovtedy poznali len karneval a operu. Občas tam chodil Marcel Marceau, zakladateľ modernej pantomímy, ktorý mal však úplne iný štýl.

Nenechali ste sa odradiť a divadlo pantomímy ste otvorili. Vyšlo to, alebo ste mali radšej dať na rady priateľov?

Asi po roku od otvorenia sme mali na predstaveniach plno. Lístky boli vypredané niekoľko týždňov dopredu. Milo ma prekvapilo, ako ma Kolínčania prijali. Naraz sa mi dostalo uznania, pomáhalo mesto aj štát. Spočiatku som mal maličké divadlo, neskôr som si zobral väčší priestor, kde bolo 400 miest. No predstavenia boli aj tak vypredané. Neprestávalo ma udivovať, ako Kolínčania vedia čítať z pohybu. Nielen v divadle, ale aj v bežných situáciách. Jednoducho vedia prečítať, čo sa v človeku deje.

Takže ste si našli v meste vysadenom na karneval a operu, svoje publikum a verného diváka?

Áno. Nemohol som však robiť stále rovnaký štýl, skúšal som aj nové veci. Raz mi jeden divák úprimne povedal: „Ale to nebolo to najlepšie, čo ste spravili.“ Diváci však boli tolerantní a napriek experimentom divadlo neopustili. Jednoducho, treba aj skúšať, aby ste nové prvky mohli v lepšej forme podať ďalej. Neskôr prišiel Goetheho inštitút, cez ktorý som 20 rokov cestoval po svete. Spolupracoval som aj s jednou mládežníckou nemecko-francúzskou organizáciou, založenou francúzskym prezidentom Charlesom de Gaulle, aby po vojne k sebe mladí Nemci a Francúzi našli cestu a spriatelili sa.

Kolín sa preslávil aj festivalmi, ktoré ste na jeho pôde organizovali 13 rokov.

Pantomíma je univerzálny jazyk, ktorý spája ľudí. Na festivaly som pozýval umelecké skupiny a profesionálov z celého sveta. Boli medzi nimi Indovia aj mnísi s tibetskými maskami. Dvere mali otvorené tiež tanečné a činoherne skupiny, v ktorých predstaveniach sa objavuje pantomíma. Festival každoročne navštívilo 30-tisíc ľudí. Kolín novinári označovali za „Mekku svetovej pantomímy“. Kolínski diváci tak mali úžasný prehľad.

Čím to je, že sa vám na Slovensku nedostalo obdobného uznania?

Je to jednak vzťahom Nemcov ku kultúre, ale aj tým, že sa radi pochvália. Chcú ukázať, že sú dobrí. My, Slováci po tom akoby netúžime. Zdá sa mi, že nám až prekáža, ak sa stávame stredobodom. A ako som už spomínal, svoju úlohu zohrala závisť a nepravnosť.

Vyštudovali ste herectvo, nelákal vás film?

Aj keď som občas hral, film, kde je človek závislý od iných, ma príliš nelákal. Pri pantomíme sa spolieham len sám na seba. Venoval som sa však réžii opery a divadla. Veľký úspech malo napr. predstavenie Boháč a Lazar – divadelná hra Pavla Kyrmežera, jedna z najstarších slovenských hier vôbec. Keď som ju ponúkol nášmu farárovi v Nemecku, tak sa ma opýtal: „A nie je tá hra príliš pobožná?“ Musel som ho uistiť, že farár patrí v hre k charakterovo najhorším postavám. Je práve na hostine, keď ho Lazár prosí o pomoc. Farár sa k nemu obráti a žehná ho husacím stehnom. Je to úsmevné a humorné predstavenie, i keď ide o hru zo 16. storočia. Vo francúzskom meste Nancy sme s ním vyhrali prvú cenu – boli sme vôbec prvý slovenský súbor, ktorý potom účinkoval v Divadle národov v Paríži. Párkrát sme ho hrali v Taliansku aj Turecku, kde tiež zís-

kalo prvú cenu. Je to absolútne perfektná hra. Bol by som rád, keby sa našiel niekto, kto by ju ešte raz naštudoval.

Môže byť pantomíma nápo-mocná divadlu?

Funkciou pantomímy nie je iba robiť umenie, ale tiež oživovať divadlo. Aj historicky, keď už bolo divadlo príliš literárne, prišla komédia dell arte a Moliér. Naraz sa divadlo uvoľnilo a koncentrovalo viac na pohyb. Stará sa o pohybový výraz – to je jedna z funkcií pantomímy.

Po revolúcii a páde komunistického režimu ste mali odhodlanie sa do Československa opäť vrátiť. Prečo sa projekt divadla Aréna napokon nepodarilo zrealizovať?

Bolo to smutné obdobie, keď človek videl, koľko svinstva sa tu deje. Je to škoda, lebo sme mali príležitosť spraviť z Arény európske centrum pantomímy. Mohlo byť financované z rozpočtových prostriedkov Európskej únie, neodsúhlasil to však vtedajší minister kultúry. Zo strany ministerstva tam nebola ani len ochota, práve naopak.

Napriek tomu, že ste narazili na zatvorené dvere, otvorili sa vám iné. Stali ste sa umelcom svetového formátu, a to napriek, a možno aj vďaka prekážkam, ktoré ste museli prekonať.

Otvorené dvere aj ľudské srdcia ste našli tiež v Thajsku, kde ste si nedávno kúpili dom. Čím si vás Indonézia získala?

Aj keď sú tam časté zemetrasenia a vulkány, dovolím si povedať, že je to „moja zem“. Ich kultúra je taká čistá. Uznávajú tradície, no sú otvorení aj pre nové veci. Nevieť to ani definovať, ale keď som v Thajsku, mám veľa tvorivých nápadov. Pobyť tam ma vždy upokojuje a dodá mi silu. Mám tiež odstup od toho, čo sa deje v Európe. Tu je akosi všetko komplikované a mám pocit, že sa spú-

šťame. V Indonézii, naopak, ľudia žijú stále veľmi ľudsky.

Aj keď je dominantným náboženstvom v Indonézii islam, pomery sú oveľa voľnejšie ako kdekoľvek inde. So študentmi, ktorých som učil, sme mali otvorený vzťah a boli vtipní. Mohol som sa ich pýtať prakticky na čokoľvek. A dosahovali tiež veľmi dobré výsledky. Dvakrát som ich pozval na festival do Kolína a boli aj na študentskom festivale v Bratislave.

Rozumejú Thajčania tomu, čo robíte?

Prejavujú veľký záujem o to, čo robím. V obývačke svojho domu mám sklenené dvere, ktoré vedú na terasu – javisko o rozmeroch 7 x 6 metrov. Je to moje domáce divadlo, ktoré mi nikto nezoberie.

Krížová cesta

Je pre nás ctou, že ste prijali pozvanie účinkovať na tohtoročnom Dištriktuálnom dni v Bardejove. Ako ste sa medzi evanjelikmi cítili? Vyhovoval vám priestor športovej haly?

Hralo sa mi veľmi dobre. Napriek tomu, že išlo o športovú halu, odstup od diváka nebol až taký veľký. Prekvapilo ma, akí

boli ľudia koncentrovaní. Predstavenie Krížová cesta som hral na Slovensku už 20-krát, ale každým je iné. Nedá sa „vysypať z rukáva“. V niektorých situáciách mi až vystúpia slzy do očí. Sú to večné pravdy a hlboká téma, ktorá sa nedá len tak „odskákať“. Je to nábožensky, ale aj ľudsky a filozoficky dôležitý moment.

Za akých okolností ste sa k tejto, pomerne ťažko uchopteľnej, téme dostali?

Po premiére a predstaveniach v Düsseldorfe som sa tomu najskôr bránil. Potom ma však pozvali do Streženíc, kde som sa narodil a kde postavili nový kostol. Odohral som tam dve predstavenia. Ľudia reagovali tak úžasne, až som si povedal, že Krížovú cestu jednoducho musím hrať ďalej. Pritom sú to ľudia, ktorí nechodievajú často do divadla a neviem, či vôbec niekedy boli na pantomíme.

Ako dlho vám trvá príprava na predstavenie?

Líčenie a príprava mi trvá asi hodinu. Pred predstavením potrebujem hlavne pokoj, aby som sa dokázal koncentrovať. Na samotnej Krížovej ceste som pracoval tri mesiace, kým som ju „prelúskal“. Dôležitý bol aj

sprievodný text a hudba Marcela Dupré, ktorá dotvára celkovú atmosféru. Pri stvárnení jednotlivých scén som sa inšpiroval výtvornými dielami svetoznámych maliarov, napr. Da Vinciho Poslednou večerou alebo obrazom Piety španielskeho maliara José de Ribera.

Svoje vlastné texty medzi jednotlivé zastavenia Krížovej cesty napísal Mathias Bonhoeffer, o koho ide?

Pôsobí ako evanjelický farár v Kolíne nad Rýnom a je to môj dobrý priateľ. Má vzťah k divadlu ako herec aj režisér, mám ho veľmi rád. Navýše sa môj syn oženil s jeho dcérou. Jeho prastrýkom bol známy evanjelický teológ Dietrich Bonhoeffer (popravený nacistami krátko pred koncom 2. svetovej vojny, pozn. red.). Pán farár nemá len dcéru, ale aj dvoch synov – veľmi sa „hanbia“ za svoje priezvisko, lebo všade vzbudzuje pozornosť.

V kostole Mathiasa Bonhoeffera v Kolíne som robil asi desať predstavení Krížovej cesty a každým prišlo 250 ľudí, viac sa ich tam ani nevmetilo. Veľmi ma prekvapil ich záujem. Sú radi, že dostávajú aj veci, ktoré nie sú prvoplánové a musia sa nimi trochu zaoberať a potrápiť.

Mali ste príležitosť zahrať si divadlo aj spolu s pánom farrárom Bonhoefferom?

Účinkoval napríklad v predstavení Antigona, s ktorým sme vystúpili na pôde UNESCO v Paríži. Bolo to vôbec prvé pantomimické predstavenie v rámci tejto medzinárodnej organizácie. Dielo, ktoré prináša nový pohľad na starovekú tému, som pripravil špeciálne pre túto príležitosť. Ponúkol som ho niekoľkým gymnáziám, riaditelia však nemali záujem. Vraj majú vlastné školské divadlo. To je však prejav neuznania kvality. V súčasnosti trpí kultúra aj školstvo.

Pantomíma má historicky svoje obdobia výslnia aj obdobia ústrania. Dokázate prognózovať jej budúcnosť?

V súčasnosti sa pantomíma stráca. Veľkí umelci, ktorí ju robia, vychovávajú totiž svoje kópie. Pritom originalita je dôležitá. Pantomimické školy často učia štylizovane, čo je však podľa mňa slepá ulička. Každý umelec by si mal nájsť vlastnú cestu. Aj keď dnes originálnych umelcov niet, verím, že po čase sa vždy niekto objaví.

Na doskách, ktoré znamenajú svet, stojíte pevne aj vo veku

85 rokov. Neuvažovali ste nad tým, že „zavesíte herectvo na klinec“?

Herectvo, a zvlášť pantomíma je akási rehoľa. Človek sa toho nevie zdať. Je sám tvorca aj materiál. Stále tým žijete, či chcete alebo nechcete.

Od Boha ste do vienka dostali aj výtvarný talent. Tvoríte krásne obrazy. Je maľba pre vás formou terapie a relaxu?

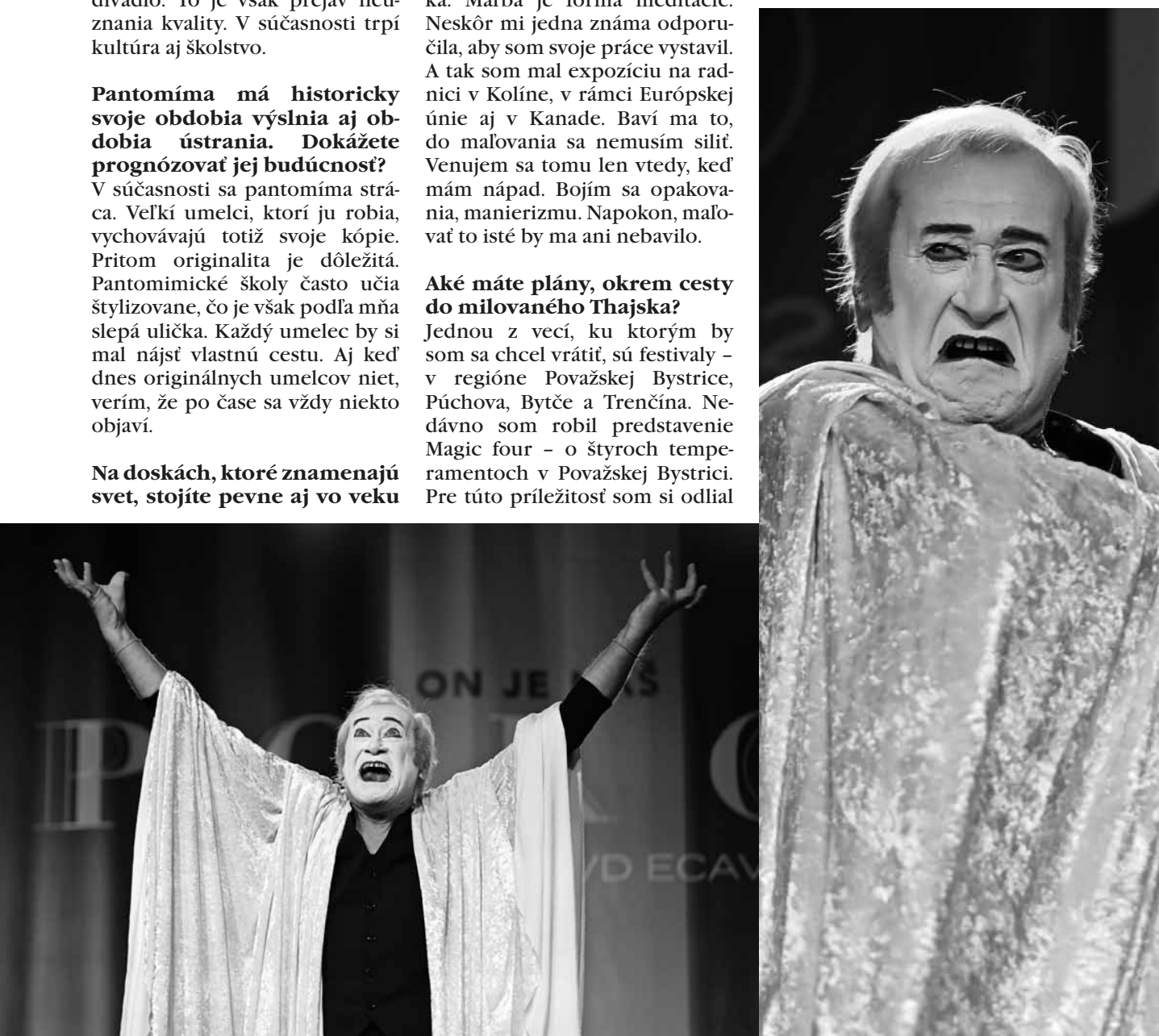
Maľujem len pre seba. Keď robím divadlo, musím myslieť na diváka. Maľba je forma meditácie. Neskôr mi jedna známa odporučila, aby som svoje práce vystavil. A tak som mal expozíciu na radnici v Kolíne, v rámci Európskej únie aj v Kanade. Baví ma to, do maľovania sa nemusím siliť. Venujem sa tomu len vtedy, keď mám nápad. Bojím sa opakovania, manierizmu. Napokon, maľovať to isté by ma ani nebavilo.

Aké máte plány, okrem cesty do milovaného Thajska?

Jednou z vecí, ku ktorým by som sa chcel vrátiť, sú festivaly – v regióne Považskej Bystrice, Púchova, Bytče a Trenčína. Nedávno som robil predstavenie Magic four – o štyroch temperamentoch v Považskej Bystrici. Pre túto príležitosť som si odlial

zo silikónu štyri masky, ktoré predstavujú jednotlivé temperameny. Na predstavenie prišlo 400 ľudí a ich reakcia bola úžasná! Prekvapilo ma, ako dobre to zobrali. Pochopil som, že ľuďom treba dôverovať a netreba ich podceňovať. Dnes som sa chvíľu díval na televíziu a zhrozil som sa, čo sa tam deťom ponúka. Je to pod úroveň. Deti sú predsa schopné zobrať aj kvalitu, ak im ju ponúknete. Len z toho netreba mať strach. ■

Evanjelický východ, 07/2023

čakanie narodenie

J. Belo Beliš: Preliezka, landart

Jana Nagajová

IMMANUEL

Chcem písať pieseň o láske
Tebe, Immanuel.
Chcem o nej rozprávať,
lebo mi siaha až po okraj duše.

Ty vieš,
ako Ťa čakali moje city,
ako Ťa volala moja túžba,
ako Ťa hľadal môj rozum,
keď som v prázdnote chytala odpoveď,
prečo je tu svet
a prečo som tu ja.

Nevedela som, kde si,
a preto si prišiel ku mne Ty,
Ty, Immanuel,

ako Láska,
ktorá zachránila svet.

Kto iný by dokázal
až na smrť za mňa ísť,
odpúšťať neveru a nespomínať?
Kto iný by mal trpezlivosť
počúvať moje prosebné volanie?

Chcem písať pieseň o láske,
Tebe, Immanuel,
no cítim, že ju napísať neviem.
Len ticho šepkám Tvoje meno,
len prosím v túto chvíľu:
Prid' znova.

Moje srdce čaká.

NAVŠTÍVI ŤA SPASITEĽ

ANNA ČINČURÁKOVÁ TIPULOVÁ

V tie dni vstala Mária a rýchlo sa vydala na cestu do hornatého kraja, do mesta Júdovho. I vošla do domu Zachariášovho a pozdravila Alžbetu. Keď Alžbeta počula pozdrav Máriin, nemluvniatko sa pohlo v jej živote a Duch Svätý naplnil Alžbetu. I zvolala silným hlasom a povedala: Požehnaná medzi ženami a požehnaný plod tvojho života! Ale ako to, že matka môjho Pána prišla ku mne? Lebo, ajhľa, len čo mi zaznel v ušiach hlas tvojho pozdravu, radostne pohlo sa mi v živote nemluvniatko (Lk 1, 39 – 44).

Mária meria náročnú cestu do kraja, kde býva jej príbuzná Alžbeta, aby sa s ňou podelila o svoju radosť. Anjel jej totiž povedal, že tehotenstvo Alžbety bude pre ňu znamením, že v tom, čo sa v jej živote deje, koná Boh. A Mária sa tiež potrebuje podeliť o to, čo prežíva s niekým, kto jej bude rozumieť. Preto cestuje do hornatého kraja, aj keď je to nebezpečné a ženy by nikdy nemali cestovať samy. Ženie ju túžba po prijatí, pochopení, po spoločensťve, aké vedia vytvoriť len dve ženy, ktoré sa jedna druhej otvoria. Len čo sa jej nohy dotknú prahu Alžbetinho domu a pozdraví ju, bábätko v Alžbetinom brušku sa pohne. Skáče od radosti, pretože cíti prítomnosť Spasiteľa.

Vieš, čo najviac potrebujem počas týchto Vianoc? Potrebujem, aby si zaklopal na moje dvere a prekvapil ma svojou návštevou. Potrebujem, aby si ma vyrušil v mojej uponáhľanosti a ustarostenosti, vo svete, ktorý som si sama vytvorila, a spomalil moje srdce tak, aby počulo Tvoj pozdrav a dokázalo počuť tlkot srdca, ktoré bije vedľa mňa. Potrebujem, aby vo svete plnom umelých svetielok a sladkastých melódií zažiarila Tvoja sláva a prebudila moju dušu, ako tú Alžbetinu, ku skutočnej oslave. Moja duša potrebuje, aby si ma zobudil tak, ako si zobudil pastierov na betlehemských stráňach, ktorí sa Ťa potom rozbehli hľadať. Potrebujem, aby si ma navštívil. Príď, prosím, Pane, a prebuď ma!

Príď, aby sa niečo v mojom vnútri pohlo, keď počujem Tvoj hlas a zacítim Tvoju prítomnosť. Chcem, aby sa celé moje vnútro rozochvelo radosťou z Tvojej prítomnosti medzi nami, aby sa Tvoj Duch rozveselil vo mne. Nech sa tak detinsky radujem z toho, že prichádzaš medzi nás! Daj, aby sme zmäkli a boli tvárni ako hlina v Tvojich rukách, z ktorej si môžeš urobiť to, čo Ty sám chceš. Tak veľ-

mi potrebujeme, aby si prekročil naše prahy a aby sa Tvoja prítomnosť vyliala v našich domácnostiach aj v našich životoch viac ako vôňa vianočného pečiva. Potrebujeme, aby Tvoje svetlo zažiarilo do našich temných dní viac ako vianočné stromčeky a aby nás naplnil Tvoj Duch, tak ako Alžbetu. Prosím, urob to, Pane! Nech sa radujeme ako malé deti, že sme navštívení Tebou! Príď, Pane, nech prežijeme skutočné Vianoce!

Na prvé Vianoce Boh prišiel ku každému z nás do reality našich životov, aby bol s nami. Emanuel – Boh s nami – znamená, že je tu Nieкто, kto rozumie tomu, čo prežívaš. On vie, čo ťa bolí, On chápe... A chce tvoj život zdieľať s Tebou. Nech prežívaškoľvek, čo iní nedokážu pochopiť, nie si v tom sám/sama! Boh je tu, aby ťa vypočul.

Nuž, ale my ľudia sa potrebujeme naučiť Máriinej otvorenosti. Potrebujeme vykročiť na cestu jeden k druhému, človek k človeku, aby sme sa vzájomne potešili a povzbudili vo viere, pretože Boží Duch prichádza a naplňa nás práve vo vzájomnom zdieľaní.

Ajhľa, panna počne a porodí syna a dajú Mu meno Emanuel; to v preklade znamená: Boh s nami (Matúš 1, 23).

Kto dnes potrebuje tvoju návštevú? Čo je tá „vzdialenosť“ medzi vami, ktorá vás rozdeľuje? Tvoja zlá skúsenosť s konkrétnym človekom, zraniteľnosť, uzavretosť, strach, že budeš nepochopený/á? Môžeš ju prekonať a vykročiť zo svojej komfortnej zóny tak, ako Ježiš, ktorý túži navštíviť teba: *Stojím pri dverách a klopem. Ak niekto počuje môj hlas a otvorí dvere (srdca, domácnosti, rodiny...), vojdem k nemu a budem stolovať s ním a on so mnou (Zjavenie 3, 20).* ■

PRIŠIEL CESTOU SMRTEĽNÍKA

V tých dňoch vyšiel rozkaz od cisára Augusta popísať celý svet. Tento prvý popis bol vtedy, keď sýrskym vladárom bol Kyrenios. Išli preto všetci, aby sa dali zapísať, každý do svojho mesta. Vybral sa teda aj Jozef z Galiley z mesta Nazareta do Judska do mesta Dávidovho, ktoré sa volá Betlehem, pretože bol z domu a z rodu Dávidovho, aby sa dal zapísať so svojou snúbenicou Máriou, ktorá bola v požehnanom stave. Keď tam boli, naplnili sa dni, aby porodila. I porodila svojho prvorodeného syna, obvinula ho plienkami a uložila v jaslích, lebo v nocľahárni pre nich nebolo miesto (Lk 2, 1 – 7).

Videla som zvláštny Betlehem, ktorý má názov *Svätá rodina na dovolenke*. Jozef a Mária sú kdesi pri mori, okolo plávajú rybičky, sedia na pláži a Mária drží na rukách svoje ročné dieťa, ktoré natahuje baculaté ručičky za hračku, ktorú drží Jozef. Je to lodička a v strede má sťažen v tvare kríža. Malý Ježiš na ten kríž uprene hľadá... V popise sa písalo: Ježiš má svoju obľúbenú hračku, ktorú si so sebou všade nosí, ale dnes je výnimočný deň, pretože dostane novú hračku, ktorú mu Jozef vyrezal. Ježiša na nej upútal najmä kríž v strede...

Priatelia moji, Betlehem hovorí o kríži. To je to, čo pritiahlo Božieho syna do tohto sveta. Prišiel vykúpiť svet skrze kríž. A Ježiš bol skutočne normálne malé dieťa, ktoré malo svoje obľúbené hračky. Keby žil dnes, možno by sa hral s legom alebo by behal za loptou. Bol normálne dieťa, ktoré potrebovalo 30 rokov na to, aby z neho vyrástol muž, ktorý zomrie na kríži.

Boh už kráča k Betlehemu. Boh, ktorému sme sa stratili, sa nikdy nevzdal túžby vrátiť ťa, kam patíš – k sebe, do raja. Boh, ktorému patrí celý vesmír a všetko na svete, obmedzil svoje božstvo ľudským telom a vydal sa cestou, ktorou kráčajú smrteľníci. Boh v tele ženy musí do tohto sveta prejsť pôrodnými cestami, aby sa potom smrteľníci mohli znova narodiť z vody a z Ducha a žiť večne. Bude plakať, ako plačú malé deti, aby sa raz sám zlutoval a prejavil súcit všetkým uboleným.

A Mária ho bude tíšiť vo svojom náručí, aby On sám raz mohol potešiť všetkých plačúcich. Bude ho dojiť, aby raz On sám nasýtil vlastným telom všetkých, ktorí sú hladní po odpustení. Budú mu rásť zuby presne tak, ako rastú deťom, bude sa musieť naučiť hovoriť, aby rozviazal jazyk tým, ktorí sú nemí, aby raz o ňom vydávali svedectvo všetci, ktorí v Neho uveria. Bude sa musieť učiť chodiť a bude pritom padať ako všetky ostatné deti, aby naučil chodiť ľudí po Božích cestách. A raz bude

v puberte ako všetci tínedžeri, ktorí hľadajú zmysel života i samých seba, aby sa stal zmyslom života a povedal tým, ktorí sa v živote stratili: „JA SOM.“ Boh, ktorý riskuje neprijatie, prichádza, aby prijal TEBA. Toto všetko Boh urobil z jediného dôvodu: Pretože ťa nepochopiteľne veľmi miluje. Týmto všetkým prešiel, aby si ŤA získal.

Klope na naše dvere, ale nemajú pre Neho miesta. Sú plní. Niektorí sú plní príprav na Vianoce a nemôžu sa venovať tehotnej žene s dieťaťom. Ďalší sú plní starostí a problémov, ktoré nedokážu pustiť z hlavy. Ďalší kričia: Vystačíme si aj sami, k Vianociam nepotrebujeme Ježiša! Hlavné, že je rodina pokope! Ľudia sú plní rozprávok ktoré idú v telke, jemných melódií, voňavého pečiva a svetielok, iní majú kopu aktivít, ktoré sa im nevmetia do kalendára. Nájde sa miesto pre Ježiša u teba? Možno je čas niečo z tých našich obľúbených Vianoc vyhodiť, aby sa tam zmestil Boh...

Dnes klope na tvoje dvere. Dovoľ Mu, aby sa narodil v tvojom srdci.

A toto vám bude znamením: nájdete nemluvniatko, obvinuté plienkami, ležať v jaslích (Lk 2, 12). Lebo dieťa sa nám narodilo, syn nám je daný; na jeho pleciach spočívne kniežatstvo, jeho meno bude: Predivný radca, Mocný Boh, Otec večnosti, Knieža pokoj. (Iz 9, 5).

Prežil/a si niekedy pocit vlastnej krehkosti? V akých situáciách je pre teba ťažké vnímať, že si človek – smrteľník? Možno v situáciách, ktoré sa ťa osobne vnútorne dotýkajú? Keď si odkázaný/á na pomoc iných? Vo chvíľach bolesti, alebo keď sa na bolesť musíš dívať a nevieš ju zmeniť? Keď odchádzajú blízki z tohto viditeľného sveta?

Boh sa stal smrteľníkom. Urobil sa zraniteľným preto, aby bol vo všetkom tom bolestivom a ťažkom s Tebou a prešiel s Tebou cez smrť k nesmrteľnosti. ■

otec (1901–1993)
Jozef Ondrej Markuš

syn (1936)
Štefan Markuš

vnuk (1970)
Marek Markuš

Narodenie očami 3 generácií

Ilustrácie: Betlehem, drevorezby,
inšitní anonymní umelci

PRVÉ VIANOCE (MT 1, 18 – 25)

JOZEF ONDREJ MARKUŠ

S narodením nášho Pána súvisia niektoré mestá. Nazaret, Betlehem, Jeruzalem. Súvisia s ním aj niektorí ľudia, najmä matka Mária, ďalej Jozef, ktorého Boh postavil do blízkosti svojho Syna, aby sa stal v očiach sveta jeho otcom. A nemožno nespomenúť kňaza Zachariáša s Alžbetou, pastierov na betlehenských pastvinách, Simeona a prorokyňu Annu v Jeruzaleme. Pri skúmaní veľkých ľudí skúmame aj ich rodičov, lebo aj keď je každý svojský, originálny, jednako je v mnohom závislý od svojho rodného prameňa. Každý nosí v sebe do určitej miery obraz svojich rodičov.

Vieme, že mnohí sú naklonení tvrdiť, že tu ide o výnimku, že Ježiša nemožno pokladať za človeka nám podobného; bolo by to zneuctenie jeho svätosti a jeho Božstva. Nesporne je tým Prvorodeným. On je tým Jediným a my všetci sme tí ostatní. Ale predsa – Ježiša nesmieme vytrhnúť spod platnosti prirodzených zákonitostí.

Nesmieme zabudnúť na to, že svätý Boh starostlivo dbal, aby dejiny jeho Syna boli skutočnými dejinami človeka. Aj keď počatý Duchom Svätým, predsa len musel byť začlenený do Dávidovho pokolenia. Apoštol Pavol jasne pripomína, že keď prišla plnosť časov, Boh poslal svojho Syna, narodeného zo ženy a podrobeného zákonu (Gal 4, 4). A tento Syn je podľa tela z Dávidovho rodu (Rim 1, 3; 2Tim 2, 8). Áno, Pán Boh sa postaral o to, aby sa Jozef z Dávidovho rodu dostal do galilejského Nazaretu a spoznal sa tam i zasnúbil s dievčaťom, ktoré pravdepodobne bolo tiež z toho istého kráľovského rodu.

Ale to ešte nie je všetko. Nielen v tomto ohľade, ale aj v mnohom inom dbal Boh starostlivo o to, aby dejiny jeho Syna boli naozaj ľudskými dejinami.

Pred narodením Ježiša nielen Židia, ale celý svet očakával vo vážnom napätí Mesiáša – Spasiteľa. Vie o ňom napríklad aj žena s rušnou minulosťou v Samárii, lebo celý Izrael čaká splnenie svojich národných nádejí a už ho cíti priamo pred dvermi. Tento príchod je vrcholom všetkého. To je dôvod existencie Izraela a kvôli nemu sa presne počítajú stupne Dávidovho pokolenia po línii prvorodených. Mnoho hovoria o tomto okamihu proroci a túžobne ho očakáva celý Izrael, ale keď Boh plní svoje sľuby a posieľa svojho Syna, Izrael to nezbadá a nepochopí. Je viac než tragické tak túžobne niečo čakať,

a keď je to konečne už tu, nezbadáť to. Ako sa to len mohlo stať? Nuž tak, že ho ľudia čakali v sláve a výnimčnosti, nie v prirodzenej ľudskej skromnosti. *O tomto vieme, odkiaľ je, ale keď príde Kristus, nikto nebude vedieť, odkiaľ je!* (Jn 7,27) – hovorili odborníci v Zákone, ale to bol podstatný omyl, úplne nepochopenie zjaveného Božieho slova. Vieme, že keď bol Izrael vo svojich dejinách v úplnej bezradnosti, úplne na dne, mal si na Boží pokyn žiadať znamenie od Hospodina. No vo svojej zúfalosti sa už ani na to nezmohol. A vtedy mu ho Hospodin aj tak dal, oznámil mu: *Hľa, panna počne a porodí syna* (Iz 7, 14). A zakaždým, keď sa má s Božím ľudom stať čosi veľké a vážne, upozorňuje Hospodin na tú istú skutočnosť: *Dieťa sa vám narodí a dostanete syna* (Iz 9,6).

Tento zaslúbený Syn prišiel. Ale Izrael má o svojom Mesiášovi celkom iné predstavy. Musí byť veľký, musí prísť v sláve, akože by to inak mohlo byť? Ako to, že nie v Jeruzaleme, pred tvárou národa a cirkvi, ale v nepatrnej tesárskej rodine, kdesi na dedine a dokonca v maštali...?

Kristus sa stal človekom celkom prirodzenou cestou. Boh zveril svojho Syna dvom zalúbeným a sebe zasnúbeným dušiam. Ale akí to boli ľudia? Ako potomkovia Dávidovi si boli vedomí, že sú nositeľmi nádeje celého národa.

Nech sa mi stane

Mária a Jozef boli snúbencami, ktorých svedomie bolo formované Božími zákonmi. Vnímame prvé Vianoce, ktoré sa odohrali v Dávidovom meste, v Betleheme. Musíme sa však ešte vrátiť do galilejského Nazaretu. Istého dňa dostala Mária neobyčajnú návštevu. Boží anjel ju pozdravil: *Ty počneš a porodíš Božieho Syna*. Stane sa to pôsobením Duch Svätého. Mária

Jozef Ondrej Markuš

(1901 – 1993),

1925 – 1929, bol kazateľom v nemeckom zbore metodistickej cirkvi v Györkönyi.

1929 – 1946, bol kazateľom zboru metodistickej cirkvi v Nyiregyháze. V r. 1947 sa rodina, ako aj väčšia časť nyiregyházskeho zboru presťahovala do obnovené Československej republiky. Usadili sa v Leviciach. Neskôr bol kazateľom CB v Leviciach do r. 1962. Štátnou správou bol nútený odísť do dôchodku v roku 1968 (ako 60 ročný). Do svojej smrti (11. 9. 1993) sa venoval duchovnej literárnej činnosti.

žasne, ale úprimne odpovie: „Všetkému rozumiem, ale nech sa mi stane podľa tvojho slova.“ Prijíma poslanie bez akéhokolvek odporu.

Anjelova návšteva sa skončila Máriiným krásnym: *Hľa som služobnica Pánova, nech sa mi stane podľa tvojho slova!* Táto priama reč nebýva zvyčajne našou rečou. Navykli sme si hovoriť: áno, budem sa snažiť, túžobne budem prosiť Pána, aby mi prišiel na pomoc. Mária však povedala: som! A nechcem byť ničím iným ako Pánovou služobnicou! *Nech sa mi stane podľa tvojho slova!* Týmto Mária povedala svoje posledné slovo a povedala tým všetko. Chcem, aby sa Božie dielo uskutočňovalo aj skrze mňa. Som hotová vziať na seba túto úlohu. A tak sa tu stretávame s kúskom neba, kde sa koná Božia vôľa bez výhrad.

Naše kresťanstvo, naša česť a dôstojnosť budú vždy závisieť od toho, či budeme ochotní ísť cestou Márie z Nazareta, či budeme ochotní povedať: Nech sa mi stane! A naozaj sa nám vždy stáva podľa toho slova, ktorému sa ochotne podrobujeme. Sme buď otrokmi zlého, alebo služobníkmi dobrého. Buď sa odovzdáme moci temna – a potom sa nám stane podľa moci temna, alebo sa odovzdáme Bohu a stane sa nám podľa Božieho slova. Áno, určite sa ukáže, kto nad nami vládne.

Jozef a syn

Zverené tajomstvo je však také veľké, že ho Mária sama sotva unesie. Komu sa zdôveriť? Jozef by

o tom mal vedieť, ale či jej aj uverí? Mária sa pobrala do hornatého Judska – šla sa zdôveriť žene. Jej príbuzná Alžbeta je taktiež po Božej návšteve. K nej sa teda Mária ponáhla. Tajomstvá nemôžeme zverejiť hocikomu. Mária si vybrala dobre. Máme tu príklad, ako načim zaobchádzať s tajomstvami a ako si vyhľadať priateľku/priateľa.

Po trojmesačnej návšteve sa Mária vrátila domov, ale nemala jasno, ako sa k celému problému bude stavať jej snúbenec. Alžbeta ju vnútorne posilnila, ale asi ani ona nevedela, ako sa k celému problému bude stavať Jozef. Iba čakala na Božie riešenie a neklamala sa. Zvesť o Máriinom požehnanom stave sa však Jozefa hlboko dotkla. Pretože bol spravodlivý, nechcel vystaviť Máriu potupe. Rozhodol sa teda, že ju tajne prepustí. Ale v jeho svätom zápase Boh zasiahol a dotkol sa jeho duše. Jozef berie poslušne na seba vznešené poslanie. V očiach tohto zlého a neverného sveta sa stane Ježišovým otcom. Príbeh pokračuje v Betleheme. Dávidov syn sa mal narodiť v Betleheme. Podľa Lukášovej správy vydáva cisár rozkaz, naoko tvrdý, až surový, aby sa každý obyvateľ zapísal vo svojom rodnom meste. Jozef poslúcha, veď vie, že Boh rozhoduje o nás, a to aj rozkazmi zemských vládarov. Cisár Augustus nemal ani tušenia o tom, že svojim nariadením sa stal nástrojom v rukách Boha, aby sa naplnili prorocké slová. Podľa Lukášovej správy ich prijatie v Betleheme nebolo najprijemnejšie. Stalo sa, keď tam boli, že sa naplnili dni, aby porodila.

„Tichá noc, svätá noc...“ takto sa spieva na Vianoce po celo svete. No na prvé Vianoce Pánovi rodičia túto krásnu pieseň nespievali. Nič mimoriadne sa tam vlastne nedialo. Hľadali miesto a pretože nič nenašli, utiahli sa do nejakej miestnosti, v ktorej boli jasle. Jasle do ktorých Mária uložila svoje dieťa, zamestnávali po stáročia teológov a výtvarných umelcov. Podľa jasiel sa usudzovalo, že to musela byť nejaká maštaľ. V Betleheme majú mnohí i dnes jednu veľkú miestnosť, kde žijú spolu aj so svojimi zvieratami. Podľa toho sa náš Pán narodil tak, ako sa vtedy rodili mnohé iné deti.

Syn Najvyššieho sa narodil v stiesnených okolnostiach. Pýtame sa: takto sa staral Boh o svojho Syna? Nuž, ako vidíme, takto!

Svet čakal Mesiáša. Ten sa aj narodil. Ale čakajúci svet o tom nič nevedel, lebo takto ho nečakal a takého ho ani nechcel mať. Vieme, že na prvé Vianoce nechýbala ani nebeská sláva, ale tá sa zjavila len jednotlivcom, ostatný svet hlboko spal a nič nezbadal. Boh uskutočňuje v našej blízkosti svoje veľké spásne dielo, my o ňom azda aj hovoríme, čakáme naň, a predsa ho nezbadáme.

Po mnohé stáročia maľovali umelci Madonu s dieťaťom. Ich diela mali nesporne svoju hodnotu, ale mnohé z nich išli v istom zmysle aj pomimo. Uprednostňovali Madonu na úkor Ježiša. Evanjelιά maľujú túto scénu inak. Matka Mária sa utiahla do úzadia a je takmer bez slova, mlčí. Ako matka sa

venuje jedine prirodzenej opatere svojho dieťaťa. Plienky a jasle.

Syn vám bude daný... Panna porodí syna, takto predvídali proroci jednu z najvýznamnejších hodín ľudstva, ktorá sa naplnila.

Prvé Vianoce na zemi!

Svet netušil jeho príchod, ani ho nečakal. A ak čakal, nuž nie tak, ako prišiel. Ale, aby tieto Vianoce neostali úplným tajomstvom, Boh sa predivne postaral o to, aby sa oslávil nezvyčajným spôsobom. Na betlehemských poliach strážili pastieri ovce. Aj oni patrili k tým, čo očakávali spasenie. Im oznámili anjeli, čo sa stalo v Betleheme. Ponáhľali sa Dieťaťko vyhľadať. Našli ho tam, ako im bolo povedané. Boli prvými svedkami prvých Vianoc, kde všetci žasli.

Mária bola a zostala pri Dieťaťku len ako Pánova služobnica. Len to, a nič viac. Ani nám iné nezostáva. Nemáme inej cesty, len pokorne sa od nej učiť.

Takéto teda boli tie prvé Vianoce. Tiché a skromné. ■

(Skrátená verzia kázne; In. J. O. Markuš: O ňom a o nás, Matica slovenská, 2000)

SVEDKOVIA VTELENIA Z BETLEHEMSKÝCH PASTVÍN

(LK 2, 8 – 20)

ŠTEFAN MARKUŠ

Prvé Vianoce neboli o ozdobenej borovici, smaženej rybe, rozbaľovaní darčiekov, rodinnej pohody či kolied. Po dvoch tisícročiach udalosti betlehemskej Vianoc prežívame skôr ako mystérium a nie ako realitu. Môžu záhadu vtelenia Boha do ľudskej podoby ľudia modernej doby vnímať s porozumením?

Zastavme sa pri slove záhada. Lukáš vo svojom príbehu hovorí, ako sa valasi na betlehemskej lúke dozvedeli o narodení Mesiáša. Na javisko nebeského amfiteátru nastúpili anjeli. Betlehemska lúka sa zrazu zmenila na pozemské auditórium s prekvapenými pastiermi a splašenými ovcami. V čase rímskej okupácie Palestíny pastierov radili medzi outsiderov. Boli kočovníkmi, negramotní, ľuďmi bez identity. Beduíni. Pred svetským súdom nemohli ani svedčiť. K strážcom stáda však zaznela čudná správa o narodení kráľa. Potulní beduíni sa dozvedeli, že sa im narodil Záchranca. Skutočnosť, že správu o mimoriadnej udalosti prednostne počuli ľudia, ktorých pokladali za neschopných svedčiť, je významná a plná symbolizmu.

Po prvé

Prvú správu o príchode Boha na Zem počuli ľudia na okraji spoločnosti. Boh nezabúda na takých, na akých svet zabúda. Vianočnú správu rozširujú ostatným takí, ktorých väčšina vytesnila na okraj spoločnosti. Ľudia bez legitimácie sa stali svedkami neopakovateľnej reality. Pastieri sa samozrejme preľakli. V tradícii židovského národa sa prechovávala viera, že človek, ktorý sa stane svedkom nadprirodzeného úkazu, určite zomrie. *Zmocnil sa ich veľký strach.* Honelníci sa betlehemskej poliaci videli otvorené nebo, anjela, nebeské vojsko a veľkú žiaru. Úkaz pochopili ako okamih ich konca. Treba zanechať stádo, prestať ich pásť – priblížil sa záver života. Uvedomenie si prahu smrti je zdrojom strachu. Evidentne sa stali svedkami existencie duchovného sveta, počuli slová a chválospev nadprirodzených bytostí. Nádej pre návrat do života však ožila, keď doznala

správa z neba. Veď posol prehovoril ich jazykom. Znel v dialekte, ktorým sami komunikovali. *Nebojte sa!* – volal na nich. Veď to neznalo ako zvesť o smrti. Skôr o živote. Anjel hovoril o radostnej budúcnosti. Betlehemskej pastieri počuli správu o prichádzajúcej zmene. Určite nezomriete. Správa z neba určite je predpoveďou novej éry. Mení sa paradigma vývoja budúcnosti.

Po druhé

Ďalšia správa o prvých Vianociach je o nádeji. Smrť sa mení na život. Zúfalstvo sa premieňa na nádej. V Betleheme sa deje zázrak zázrakov, ktorý obracia zánik na nový začiatok. Preto je správa anjela o radosti. *„Zvestujem vám veľkú radosť...“* Narodil sa Spasiteľ sveta!

Po tretie

Odhalenie tajomstva prvých Vianoc už realizovali pastieri sami. Ozvena z pozadia scény nebeského divadla doznala. Nastala opäť chladná palestínska noc. Tma, brechajúci psi, poplašené ovce, skromná koliba, náznaky brieždenia. Akcieschopnosť pastierov však bola príkladná. Začali konať. O čom to vlastne anjel hovoril? Niečo má byť znamením! *Dietatko zavinuté do plienok a uložené v jaslíach.* To môže byť len v nejakej maštali. V tú noc sa v meste Betleheme zrejme narodilo viac detí. Dieťa v plienkach ešte nepostačuje, aby našli narodenie dieťaťa. Pastieri však dokázali miesto narodenia lokalizovať. Je zavinuté do plienok a leží v jaslíach. Pôrod sa nemohol udiť v pôrodnici, ani v luxusnom dome na pohodlnej postieľke. Iba jedno dieťa leží v jaslíach a je v niektorej betlehemskej

Štefan Markuš

Narodil sa v roku 1936 v Nyiregyháze. V roku 1947 sa s rodičmi presídlili na Slovensko do Levíc. Vyštudoval Fakultu technickej a jadrovej fyziky ČVUT Praha. Prakticky po celý život pracoval v SAV. V rokoch 1990 – 92 člen ponovembrového Predsedníctva SAV a podpredseda a neskôr vedecký sekretár Predsedníctva SAV. V rokoch 1999 – 2002 mimoriadny a splnomocnený veľvyslanec SR v Maďarsku. Je autorom mnohých vedeckých a kresťanských publikácií. Žije v Bratislave.

maštali. Novonarodeného kráľa sveta tak možno spoľahlivo nájsť. Anjel zverejnil presnú adresu bábätká. Pastieri si ho nemôžu pomýliť s inou osobou.

Dieťa v maštali!

Je to vôbec možné? Akýže rodičia sú takí chudobní, že žijú medzi zvieratami? Pastieri správu neprepočuli, aj keď od počiatku bola informácia o narodení Mesiáša – kráľa absurdná. Neuveriteľné sa ukázalo pravdou. Valasi adresu dieťaťa nespochybnili. *Podme... a pozmáme sa!* – zavelili. Nezaváhali. Intuitívne vycítili, kde to dieťa možno nájsť. Nechali ovce na poli. Zanechali istoty okamihu na lúkach. Anjela už nevideli, ale ak správa z nebeského predstavenia má zmysel, potom treba konať. Psy postrážia stádo. Už svitá. Divá zver pri brieždení nikdy neútočí. Išli, všetci.

Rozhodnosť bola podopretá nespochybniteľným oznamom. Čo by urobil človek 21. storočia na mieste pastierov? Pravdepodobne tak, ako vo všeobecnosti reagujú ľudia, keď sa o inkarnácii Božieho syna niečo dozvedia. Pastierom stádo nepatrilo. Prežívali pocit zodpovednosti. Po zážitku s otvorenou oblohou a s nebeským predstavením však silný pocit zodpovednosti zahodili za seba. To preto, lebo presvedčiť sa o pravdivosti slov anjela je väčšia výzva. Narodený kráľ, Spasiteľ sveta je určite viac ako cena celého stáda oviec. Znamená správa o narodení Božieho syna radosťou pre všetkých? Treba sa presvedčiť! Prísľub veľkej zmeny prekonáva obavy o rozptýlenie oviec na lúkach. S Ježišom sa treba

stretnúť! Zrozumiteľná správa a osobná skúsenosť sú dve rozličné veci. Maštal' v Betleheme treba uprednostniť. Presvedčili sa, že nebeská scéna pri kolibe nebola halucinácia. Pastieri uprednostnili osobný kontakt s Ježišom. Stali sa večným vzorom pre hľadajúcich. Aj skeptikov. Pamiatka prvých Vianoc je od tých čias pripomienkou, že stretnutie so Spasiteľom sveta je aktuálnou výzvou aj v súčasnosti. Je to preto, lebo iba osobné stretnutie s Ježišom nás zbavuje nevery o existencii Boha. Boh sa stal jedným z nás práve preto, aby sa s nami zoznámil. Skutok pastierov je echom, ktoré od prvých Vianoc znie svetom. My všetci sa musíme s Ježišom stretnúť.

Moderný človek tu začne pochybovať a kladie závažné otázky. Máme šancu poznať Ježiša aj dnes? Na otázku existuje zmysluplná odpoveď iba v kontexte rozhodného činu pastierov. Vraciame sa k tomu, čo zažili a následne vykonal. Opustili svoju existenciu. Tento vnútorný rozchod s pozemskými väzbami je východiskom a základnou podmienkou pre odtajnenie najväčšej záhady Vianoc. Ak budeme ochotní opustiť všetky krásy sveta a zanechať všetky životné istoty, potom sa otvorí nový obzor so šancou osobného poznania Krista. Poznanie Boha nie je niečím, čo je nad naše možnosti. Je to príležitosť, ktorá sa ponúka zdarma. Bez „zanechania stáda oviec na poli“ šanca osobne sa stretnúť s Ježišom klesá.

Uvedomujeme si obťažnosť podmienky. Bez ochoty opustiť staré a využiť nové príležitosti na

získanie istoty o zmenenom spôsobe života niet nádeje pre radostnú budúcnosť. Skutok pastierov má povzbudivé pokračovanie. Našli pastieri po návrate na pastviny svoje ovce v poriadku? Žalostili vari nad rozptýleným stádom a vlčou svorkou roztrhnutými ovcami? Pastieri oslavovali a velebili Boha za všetko. Zrejme aj za ochranu stáda bez dozoru. Boh chráni ľudskú existenciu. Po stretnutí s Ním. Je to úžasná správa. Boh nám vracia mnohonásobne to, čo sme ochotní pre Neho zanechať. Jestvujú nejaké dôkazy? Nadobudneme ich osobnou skúsenosťou.

Po štvrté

Pastieri sa vrátili na betlehemske pastviny premenení.

Historické prvé Vianoce sú obohatením života pre dočasný život. Pastieri po stretnutí s nadprirodzenými bytosťami (videli otvorené nebo) sa vybrali do mesta. Návšteva v maštali bola už zážitkom s niečím prirodzeným (uvideli dieťa v jaslích). Predstavme si anjelský chór na poli a dieťa v maštali. Zážitok zázraku a zážitok narodenia dieťaťa bez zázraku. Na prekvapenie, táto skúsenosť pastierov premieňa. Vrátili sa ku každodennej práci s nadšením. Rozhlasovali svoje skúsenosti. Stali sa zvestovateľmi. Oni videli, počuli a následne sa dôsledku reálneho zázraku dotýkali. Videli živého anjela, a potom živého Božieho Syna. Slová anjela prestali byť záhadou. Všetko bolo tak, ako oznamoval. Narodil sa Spasiteľ. Nestali sa kandidátmi smrti ale uchvatiteľmi života. Stretnúť Boha na zemi zna-

mená zostať na živé. To, čo bolo tradíciou v Izraeli a historickým stereotypom sa novou skúsenosťou zrušilo. Niečo nepredstaviteľné sa udialo. Boh zostúpil na zem, aby sme my nemuseli umierať. Pastieri v betlehemskej maštali pochopili, prečo je zvesť anjela radostnou zvesťou. Bezmocné dieťa je zaslúbeným Vykupiteľom sveta. Boli prvými zvestovateľmi tejto úžasnej správy. Oni, ktorých pokladali za nehodnoverných. Môže im niekto vôbec uveriť?

Boh vložil šírenie správy o narodení Božieho dieťaťa do úst tých, ktorých spoločnosť odsunula na okraj. Boh premieňa neuznávaných, aby svedčili o pravde. Vianoce sú výzvou, aby sme nikoho nepodceňovali. Všetci nehodní, nespofahliví a preľaknutí sa môžu o takúto kvalifikáciu „zvestovateľa“ uchádzať. Treba iba „odísť z poľa“, vydať sa do Betlehema a po stretnutí s Ježišom sa vrátiť na to isté pole. Na spiatočnej ceste sa zmeniť na evanjelistov. Človek vracajúci sa z Betlehema je svedkom novej skúsenosti. Hovorí iba to, čo počul a videl. Nič nepridáva ani neuberá.

Bárs by sa pamiatka Vianoc mohla premeniť na rozdávanie – na šírenie daru, ktorého cena sa nedá vyčíslieť. Ak prežijeme zázrak zo stretnutia so Spasiteľom sveta pobádame, že požehnanie zo zážitku nedokážeme udržať u seba. Podelme sa o skúsenostiach zo stretnutia s Kristom. Dokážeme to, ak sme ochotní svoju úspešnú existenciu zanechať. Vráťme sa medzi tých, ktorí našej radosti najlepšie porozumejú, lebo sme jedným z nich. ■

NUNC DIMITTIS

(IZAIÁŠ 8, 28, 52, 53; LUKÁŠ 2, 22 – 35)

Vianočný chválospev Simeona v ozvene oveľa staršej Izaiášovej poézie

MAREK MARKUŠ

Pri výklade žalmov či iných poetických textov Biblie mám pocit svätokrádeže. Pretože piesne sú na spievanie a poézia na rozjímanie, nie na analyzovanie. Nad Simeonovým chválospevom by sme mali len ticho meditovať a hľadiť na majstrovské Rembrandtovo stretnutie múdreho starca s nemluvnáťom: Staručký Simeon sa pozerá bábätku do očí a hovorí mu: „*Nunc Dimittis...*“ – „*Teraz prepúšťaš, Pane, svojho služobníka...*“

Ak ste ako ja a čítate nejaký dramatický príbeh, v ktorom sa objaví text básne alebo piesne, tak máte tendenciu preskočiť ho. Pieseň či báseň vložená do príbehu nás spomaľuje, zdržiava. Ale našťastie, každý dobrý príbeh stojí za opakované prečítanie. Pri ďalšom čítaní si to spomalenie doprajete a zrazu odhalíte, že texty piesní nie sú vyrušením, ale že v nejakom zmysle obsahujú najdôležitejšie posolstvo. Pretože rozprávač prišiel na hranicu možností prozaického jazyka a aby poukázal na väčšie či krajšie alebo naopak bolestivejšie a temnejšie pozadie príbehu, potrebuje iný jazyk – potrebuje poéziu a pieseň.

Milovníci Tolkiena to poznajú pri piesňach elfov či trpaslíkov v *Pánovi prsteňov*. Elfovia ráno spievajú radostne o stromoch, slnku a vode, ale podvečer už spievajú clivejšie – o zašlej sláve a kráse, o svete, aký mal pôvodne byť. A keď už táborový oheň v noci dohasína, trpaslíci spievajú o stratenom poklade a o chamtivosti vo vlastných srdciach. A keď doznie aj trúchlenie trpaslíkov, v rozhodujúcu chvíľu starý Gandalf povie Frodovi, aby vytiahol prsteň. A z prsteňa prečíta tajné runy verša z oveľa dlhšej básne a zaznie temná prorocká pieseň zo starého, oveľa väčšieho príbehu. A prostým hobitom behajú zimomriavky po chrbte – nerozumejú, o čo ide, ale cítia, že táto posledná pieseň sa dotkla niečoho nesmierne ťažkého a hlbokého – niečoho, čo rozhodne o živote a smrti, o osude celého ich sveta.

Možno aj Lukášovo rozprávanie je také. A chválospevy na začiatku evanjelia nie sú len umelecké

ozdoby, ktorými chce Lukáš na úvod skrášliť svoj vecný historický záznam. Možno Magnificat, Benedictus, Gloria in Excelsis a Nunc Dimittis sú to hlavné, čo sa nám Lukáš snaží na začiatok povedať a čo predznamenaáva zmysel celého príbehu.

Aké piesne teda znejú na začiatku Lukášovho rozprávania? Mária jasá, oslavuje a víta Boha, ktorý prichádza k svojmu ľudu, aby konečne nastolil spravodlivosť, milosrdenstvo a splnil zaslúbenia, ktoré siahajú až k Abrahámovi. Potom Zachariáš básni o mocnom Spasiteľovi, ktorý oslobodí Izrael od nepriateľov, a že po vyslobodení čaká Boží ľud nová práca v slobode a spravodlivosti. Ale keď utíchne radostný spev Márie, prorocký spev Zachariášov a dokonca aj nebeské Gloria in Excelsis, prichádza staručký Simeon a spieva svoju labutiu pieseň – oveľa zádušnejšiu Nunc Dimittis. Kým Benedictus a Magnificat boli v dejinách cirkvi ranné a večerné liturgické modlitby, Simeonov spev znel po stáročia v kláštoroch ako posledná nočná modlitba.

Vstúpme spolu s Máriou, Jozefom a maličkým bábätkom do chrámu a sledujme, čo sa deje. Mária je poslušná služobnica Pánova – Lukáš nám stihne štyrikrát povedať, že Mária koná podľa zákona. Po prvých ôsmich dňoch dali Ježiša obrezať a dostal meno Ježiš: „Jahve zachraňuje“. Potom pre matku nasledovalo ďalších 33 dní očisťovania, po ktorých prichádza s obeťou do chrámu. Jozef a Mária boli chudobní, a tak stačilo priniesť pár hrdličiek a nie ročného baránka. Rodičia prvorodeného syna mali okrem obradu zmierenia ešte inú povinnosť – vykúpenie syna z kňazského povolania. V tú noc,

Marek Markuš (1970)

Je predsedom kresťanského vydavateľstva Porta libri, kde mu pred vianocami 2023 vychádza kniha „ZASKOČENÝ PRÍBEHOM – študijná antológia diela C. S. Lewisa“. Okrem toho, že miluje dobré knihy, pohyb v prírode a prácu s drevom, pravidelne prispieva kázňami na bohoslužbách Cirkvi bratskej v Bratislave. Marek je tiež súčasťou medzinárodnej kresťanskej organizácie The Navigators, kde sa venuje štúdiu a aplikácii Biblie v každodennom živote a projektom podpory misijného podnikania (www.agathecenter.org). S manželkou Zuzanou žijú v Marianke.

keď Izraelci odchádzali narýchlo z Egypta, dostali dve povinnosti: po prvé, každoročne sláviť Paschu, slávnosť nekvasených chlebov a po druhé, zasvätiť Bohu všetko prvorodené mužského pohlavia – ľudí a dokonca aj zvieratá. Keď Jozef s Máriou vstupujú do chrámu s 40-dňovým Ježišom, vstupujú priamo do stredu najdôležitejšej udalosti v dejinách svojho národa.

V tú noc zahynulo v Egypte všetko prvorodené mužského pohlavia, ale tí, čo mali okraj dverí potretý krvou jahňata, boli zachránení. Jahve vtedy vzniesol svoj nárok na všetko prvorodené mužského rodu: *Je to moje* (Ex. 13,1 – 2). Jozef a Mária teda prinášajú malého Ježiša, aby predstavili a zasvätili Bohu svojho prvorodeného syna. V tej chvíli k nim pristupuje staručký Simeon, ktorému Svätý Duch zjavil, že nezomrie, kým neuvidí Mesiáša. Potom mu Duch vnukol, aby práve v tento deň, v túto hodinu šiel do chrámu. A keď zobral dieťa do náručia, Duch mu vložil do srdca a do úst dve slohy piesne. Prvú slohu spieva dieťaťu a druhú slohu spieva jeho prekvapenej matke Márii.

A podobne, ako sú tajomné runy na Frodovom prsteni časťou väčšieho starého prorocstva, tak je za každým veršom Simeonovej piesne majestátne dlhšia a staršia poézia proroka Izaiáša. Simeon hľadá do tváričky zaslúbeného Mesiáša a vidí úsvit nového exodu. Ale pre pomenovanie novej reality, novej skutočnosti, nehľadá nový jazyk. Volí naopak starý, Izaiášov jazyk. A tie slová nadobúdajú vo svetle novej skutočnosti prekvapujúci význam. Pozrime sa na dve slohy Simeonovej piesne týmto starým jazykom prorockej poézie:

V prvej slohe svojej piesne (Lk 22, 29 – 32) nás Simeon berie do 52. kapitoly proroka Izaiáša a jeho slová sú najmä ozvenou veršov 7 – 11. Milé nohy Božieho posla oznamujú Simeonovi pokojné prepustenie zo služby. Nie je to depresívny odchod do dôchodku, je to radostná oslava, lebo oči Božieho služobníka uvideli spásu – návrat Hospodina k svojmu ľudu. A keďže sa to deje pred očami

všetkých národov – a aj zem, celá krajina tú spásu pocíti – je to moment nového exodu. Stáročný exil sa konečne chýli ku koncu. Izrael sa síce formálne z babylonského či asýrskeho exilu vrátil, ale Simeon vie, čo vedia všetci. Sláva Hospodinova sa do chrámu už nikdy nevrátila a už nikdy neboli skutočne slobodní – stále sú v exile. Ale pasáž, ktorú Simeon parafrázuje, sa končí obrazom Boha, ktorý znovu a opäť obnažuje svoje rameno pred očami všetkých národov a vedie svoj ľud z exilu von: „Preč! Vyjdite odtiaľ!“

Exil – to je vyhnanstvo, nedobrovoľný život na cudzom, nepríjemnom mieste. Ale Izaiáš definíciu exilu prehľbuje. Exil, to nie je len miesto, ale základný stav človeka. Žijeme životy, ktoré sú vyklbené zo svojho domovského miesta, zo svojho pôvodného zámeru a zmyslu. Mám rád pieseň „Too long in Exile“ od Van Morrisona, kde spieva: „Príliš dlho v exile. Príliš dlho, čo nespievam vlastnú pieseň...“ Túžby nášho srdca a myšlienky nášho intelektu a následne naše návyky a životný štýl sa túľajú po cudzích, nepríjemných miestach a hľadajú cestu von – hľadajú exodus niekam, kde to konečne bude „ono“, kde to bude „naše“. Ako vydavateľ som prestal rozdeľovať knihy a príbehy na kresťanské a nekresťanské. Delím ich na zlé a dobré – zlé príbehy sú tie, ktoré klamú o realite ľudskej situácie (ako hovorí Steven Garber). A pravdivý príbeh o ľudskej situácii, ktorý opakovanne rozpráva aj Izaiáš je: *žijeme v exile*. Iné biblické slovo pre realitu života v exile je slovo *hriech*.

Jozef a Mária prichádzajú s malým Ježišom do chrámu, aby sa odvdáčili Bohu za noc veľkého exodu, vyjdenia z Egypta. A Simeon sa pripája k ich chvále a vďačnosti – ale z úplne iného dôvodu. Pretože Simeonove oči zrazu nazreli za závoj Božích zámerov a uvideli spasenie, vykúpenie z trvalého, hlbokého exilu ľudskej existencie, ktorou sú rane úplne všetci – bohobojní Židia rovnako, ako neobrezaní pohania.

Keď budeme čítať Izaiáša ďalej, dostaneme sa k 53. kapitole, najcitovanejšieho prorockého textu v Novej zmluve, kde Izaiáš opäť raz hovorí o tajomnom Božom služobníkovi – tu však už hovorí o služobníkovi, ktorý trpí. A trpí až na smrť.

Tým sa dostávame k druhej slohe Simeonovej piesne (Lk 22, 34 – 35). Zbožní, verní Židia obdobia druhého chrámu na začiatku 1. storočia naozaj žili v očakávaní príchodu osloboditeľa, Mesiáša, Dávidovského kráľa, ktorého predpovedali proroci. V tomto očakávaní žil aj Simeon. Ale ani najlepší znalci zákona a prorokov nemali veľa dôvodov si myslieť, že Izaiášove verše o Mesiášovi – napríklad tie o narodení chlapca, ktorý sa stane Obdivuhodným radcom, Kniežatom pokoja, ktorého vláda na Dávidovom tróne nebude mať konca (Iz 9, 5 – 6), by mali nejako spájať s piesňami o tajomnom trpiacom služobníkovi.

Ale Simeon to zrazu uvidel – Boh konečne prichádza späť k svojmu ľudu. Nádej vyjdenia, nového veľkého exodu z osobného aj národného exilu, zasvietila v tme ako veľké svetlo. Ale cesta tohto exodu bude zvláštna – na tej ceste zrazu *chlapček, ktorý sa nám narodil a na pleciah ktorého ma spočínúť vláda kráľovstva práva a spravodlivosti*, tento chlapček na tej ceste zrazu leží ako kameň úrazu, ako skala na potknutie. Toto nevinné bábätko je nastražené ako pasca, do ktorej mnohí padnú, potknú sa a rozbiť sa na márne kusy (Iz 8, 14 – 15). A keď sa rozbiť, vyjde najavo zmýšľanie ich srdca. Niečo, čo ani oni sami o sebe možno nevedeli, nejaký „blind spot“ – tmavá slepá ulička exilu ich vlastného srdca. Cesta z exilu vlastného srdca totiž vedie cez úzke miesto, v ktorom leží kameň úrazu Mesiášovej smrti a vzkriesenia.

Izaiáš ten kameň úrazu zvlášť nazýva zároveň svätyňou – svätyňa je predsa miesto, kde prebýva Boh. Toto miesto úrazu je zároveň Svätyňou a vlastne jediným možným miestom, kde je možné stretnúť sa s Bohom. Rozbití ležíme na zemi a šokovaní sa pozeráme, čo sa vlastne stalo. Nielenže sa moment

nášho potknutia, nášho pádu na dno, stáva miestom stretnutia s Bohom, ale z toho dna a totálneho rozbitia zrazu ten kameň úrazu vyzerá celkom inak – vyzerá ako základový kameň na stavbu niečoho nového (Iz 28, 16). Otrasení vstávame, ale zisťujeme, že na tomto kameni, na ktorom sme sa rozbili, by sa dal postaviť skutočný domov, nielen dočasný azyl. Môžeme konečne získať povolenie k naozaj trvalému pobytu.

Keď Simeon dospieva dve slohy svojej labutej piesne, pozrie sa na Máriu a už len s bolesťou a šepotom vydýchne posledné proroctvo, ako taký krátký epilóg. Pretože to, čo bude dobrou správou pre celý svet, je v tomto momente tragickou správou pre úbohú Máriu. Anjel jej zvestoval, že Boh dá jej synovi Dávidov trón. Ale o trpiacom služobníkovi jej nepovedal. A tá správa preniká jej dušou ako meč. Mária sa práve (ako prvá bytosť v dejinách) rozbila na kameni úrazu, ktorým je jej vlastný syn Ježiš.

Magnificat vyspieval radosť z Boha, ktorý zosadí z trónov pyšných mocnárov, nasýti hladných a povýši ponížených. Zachariáš mužne recitoval Benedictus o mocnom Spasiteľovi, ktorý nás oslobodí a o novom odvážnom poslaní, ktoré toto vyslobodenie umožní. A staručký Simeon šepotom odriekal Nunc Dimittis, verše svojej labutej piesne, že toto konečné vyslobodenie z exilu, tento nový exodus bude veľmi osobnou cestou pre všetkých. Pre Židov aj pohanov, pre nábožných aj sekulárnych ľudí rovnako. Bude cestou cez úzke miesto zakopnutia o kameň úrazu, o príčinu nášho rozbitia. Je to však kameň, ktorý je paradoxne aj svätyňou – miestom stretnutia s Bohom a základovým kameňom nového začiatku pre nás osobne a miestom zrodu celého nového stvorenia.

Prajem vám, aby ste aj tieto Vianoce zakopli o kameň, ktorým je Ježiš Kristus, vtelený Boh, narodený pred viac ako 2 000 rokmi ako bezmocné bábätko v Betleheme. ■

František Pastirčák

Bude ako na počiatku

na počiatku bolo Slovo
 Mária
 nevyslovené otázky
 zmätený Jozef
 opäť otázky
 i ja
 i ja
 a predsa sa točí
 vesmír
 tak ako niekto píska...

Z odstredivej sily
 uletela hviezda
 posvietiť na mimozemšťana
 sedliakom zahral na ľudovú
 nôtu okrídlený orchester

Do košiarov vtrhli vlci

František Pastirčák

Gloria, Gloria...

zima hrá na rozladené varhany
svoj Vianočný evergreen
každý máme za nechtami svoju
špinu
zástupy zbožných zvoláva
Black Friday

Tak pridaj
pred chudobným Betlehemom
sa míňajú
parkovacie miesta
zima hrá na rozladené varhany
ďalší evergreen

Prosíme mamičku malého Miška
nech sa dostaví na oddelenie
nálezov a strát
za svetla majákov spisujú výpove-
de rozhorčených svedkov
z jasiel ukradli Ježiška.
manažér obchodáku svoju výpo-
veď nesie najťažšie
Ja sa na to môžem ...
kláje zadýchaný SBSkár
v podzemnej garáži
v tom najtmavšom kúte
obhrýzajú potkany Ježiškovi uši

...in Excelsis Deo

VIANOCE DORIANA GRAYA

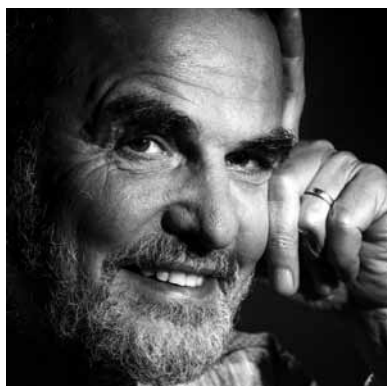
(JN 1, 1 – 5, 9, – 14, 1; JN 1, 1 – 7)

DANIEL PASTIRČÁK

Ilustrácie: AUTOR

Marek, Matúš a Lukáš umiestnili Vianoce do histórie. Ján Vianoce umiestnil do stredy ľudskej existencie a vztiahol ich k celému vesmíru. Jánove Vianoce sú s nami stále. Sú prítomné v nás, ako dráma vnútorného človeka, skrytá pod povrchom diania. Sú prítomné v hĺbkach vesmíru, tam kde sa všetky roztratené hviezdy spájajú v jednote jediného prameňa. *Slovo sa stalo telom a prebývalo medzi nami. Bolo plné milosti a pravdy.*

Tam, kde prológ Jánovho Evanjelia končí, pokračuje úvod Jánovho prvého listu.

Jánove Vianoce žiaria z temnoty existencie. Sú vyjadrené vzťahmi protikladných slovných dvojíc: Svetlo – tma, Hriech – pravda. Prvá dvojica, je však súhlasná: Slovo – život. V nej sa všetko zakladá: Celé bytie vesmíru je utvárané slovom. Zo slova je tvorený i človek. *V slove bol život a ten život bol svetlom ľudí.* Slovo osvetľuje drámu duše. Odhaľuje protiklad svetla tmy, vnútornej pravdy a klamu hriechu, ktorý v nás pravdu zatemňuje. Viera to slovo nachádza v evanjeliách.

Tkanivo našej duše je však vytvorené i zo slov mnohých iných kníh. Odmalička cez knihy, ktoré sme čítali, do nás preniká slovo. Väčšina kníh, ktoré som čítal, vo mne nezanechali žiadnu stopu. No sú knihy, ktoré určili smer môjho života. Niektoré ma zaviedli na cestu blúdenia. Slovo totiž môže do duše vnášať i tmu. Najvzácnejšie sú knihy, cez ktoré ku mne preniklo svetlo, dávno predtým, než som sa mu odvážil otvoriť. Zanechali vo mne stopu existenciálnej pravdy. Pripravili ma na to Vianočné stretnutie, v ktorom do môjho života vstúpil Boh. Takým je i román Oscara Wildea *Portrét Doriana Graya*.

Príbeh začína v ateliéri. Basil uchvátený Dorianovou krásou maľuje portrét. V ateliéri sa Dorian zoznámí s Lordom Henrym. Pri čaji v rozkvitnutej záhrade Henry vysloví slová, ktoré Dorianovi zmenia život: „Žíte nádherný život, ktorý je vo vás. Nič

si neodriekajte. Hľadajte vždy nové pôžitky. Nebojte sa ničoho. Veď vaša mladosť potrvá tak krátko.“ Mladosť, ktorú musí Dorian stratiť, zostane uchovaná v jeho portréte. Dorian vysloví pyšné pranie. Nech sa mení obraz a on nech si uchová krásu mladosti. To pranie sa mu stane osudným. Odteraz bude Dorianova duša utváraná slovami, ktoré mu vstupuje Lord Henry: „Jediný spôsob, ako sa zbaviť pokušenia, je podľahnúť mu.“ Poučuje ho Henry: „Najväčšou tragédiou chudobných je, že si nemôžu dovoliť nič, iba sebazaprenie. Krásne hriechy ako i krásne veci sú výsadou bohatých.“ Nuž, nielen dobro, ale aj zlo sa môže stať vtelením slova. Dorian sa naučí na zlo pozeráť iba ako na prostriedok, ktorým môže uskutočniť svoj ideál krásy. Na stene mu visí portrét od Basila. Jedného dňa zbadá, že obraz sa zmenil. Zjavil sa na ňom výraz krutosti. Stalo sa tak v deň, keď spáchala samovraždu jeho milá. Dorian jej najprv vyznal vernú lásku, potom ju ponížil, s krutým odporom ju odvrhol. Henry ho utešuje: „Nieko sa zavraždil z lásky k tebe. Škoda, že som nikdy nič podobné nezažil.“

Zakaždým, keď si Dorian podmaní nové zlo, obraz sa zmení. Portrét sa mu stane tým, čím je niekomu svätosť, inému svedomie a nám všetkým bázeň pred Bohom. Píše Oscar Wilde. Dorian má z obrazu strach: čo ak niekto uvidí jeho skutočnú tvár. Zamkne obraz v detskej izbe. Myslí pri tom na

nepoškvrnenú čistotu svojho detstva. Zdá sa mu hrozné, že práve tu má byť ukrytý ten strašný portrét. Hriech sa k našej dospelosti chová priateľsky, ľahko si naň zvykneme, no len čo vstúpi do styku s našim detstvom, zjaví sa jeho hrozné črty.

Po rokoch Doriana navštívi autor osudného portréta. Dozvedel sa o Dorianovi strašné veci. Chce od neho počuť, že to nie je pravda. „Poznám ťa naozaj?“ Pýta sa. „To by som musel vidieť tvoju dušu.“ „Chceš vidieť moju dušu. Pod!“ Vyzve ho Dorian temným hlasom: „Dost si sa natáral o skazenosti. Teraz ju uvidíš zoči-voči.“ Keď maliar v šere detskej izby uzrie zohavený portrét zmocní sa ho hrôza: „Modli sa, Dorian,“ vyzve ho: „Odpusť nám naše viny, zbav nás zlého, opakujme to spolu.“ Keď Dorián vidí Basila takto pokoreného, zmocní sa ho strašná nenávisť. Vezme nôž a toho človeka, ktorý jediný ho naozaj miloval, zabije. Dorianová tvár však zostane nevinná, krásna, nik by neuveril, že by mohol spáchať taký zločin.

Tí, ktorí poznali Oscara Wildea, nepochybovali, že v postave Lorda Henryho zobrazil sám seba. O to viac nás prekvapí, že Wilde v románe nemilosrdne demaskuje prázdnotu Henryho hedonistickej filozofie. Krátko po vražde Henry Dorianovi povie: „Si najšľatnejší človek na svete.“ Čitateľ však vie aké klamlivé sú jeho slová. Vidí Doriánovu tragédiu, úzkosť a zhnusenie zo seba. Posledný rozho-

vor medzi Dorianom a Henrym je sporom o dušu. Henry začul v parku slová akéhosi kazateľa: „Čo je platné človeku, keby celý svet získal, ale stratil by vlastnú dušu.“ Henry ako vždy filozofuje: „Chcelo sa mi povedať tomu prorokovi, že dušu má umenie a nie človek. My sme sa viery v dušu zriekli.“ Dorian sa vzoprie: „Prestaň Harry: Duša je strašná skutočnosť. Možno ju predať. Možno ju otráviť alebo zdokonaľiť. Každý z nás má dušu. Viem to.“

Jestvuje Boh, ktorý vyzýva ľudí, by sa vyznali z hriechov. Píše Wilde v záverečnej kapitole románu: nech by Dorian urobil čokoľvek, nič ho neočistí do tých čias, kým neprizná svoj hriech. Svoj hriech? Dorian pokrčí plecami. Rozhodne sa pre iné riešenie. Tak, ako zabil maliara, zabije aj maliarovo dielo. Zabije minulosť a keď tá bude mŕtva, bude voľný. Nožom, ktorým bodne do znetvoreného obrazu však prebodne vlastné srdce.

O štyri rok po tom, čo napísal Doriana Graya, píše Wilde z väzenia list priateľovi Alfrédovi Douglassovi. Tušil azda, že čosi z toho, čo odhalil v Dorianovi, zažije tak kruto na vlastnej koži. V liste Douglassovi opisuje bolestivé detaily ich rozorvaného vzťahu. Hnaný túžbou zničiť nenávideného otca, ho Douglass zatiahol do súdnych sporov. Z vrcholu slávy Wilde padol do chudoby a zavrhnutia. Wilde odmieta Dorianovu voľbu. Cestu k novému životu hľadá v pokore. Keď mu zakázali styk so synmi, kruto ho

to raniť: „Padol som na kolená,“ píše, „plakal som a povedal som si: –Telo dieťaťa je ako telo Božie: nie som hodný ani jedného ani druhého. V tej chvíli som našiel záchranu.“ O niečo ďalej napíše: „To, že Boh miluje človeka, svedčí o tom, že v božskom usporiadaní ideálnych vecí je napísané: láska sa má venovať tomu, čo je naveky nehodné. Láska je sviatosť, mali by sme ju prijímať na kolenách, na perách a v srdciach s vyznaním: „Pane, nie som hodný.“ Wildeov list je preniknutý evanjeliom. Každé ráno si z neho číta. Slovo evanjelia sa mu stávalo telom. Utváralo v ňom zárodok nového života: „Ako ten jediný poklad na poli, na dne mojej prirodzenosti je skrytá poníženosť.“ Píše: „Je to jediná vec, ktorá má v sebe prvky nového života. Môžem ju získať len tak, že dám na výmenu za ňu všetko, čo mám.“ Jeho myseľ je zaujatá Kristom: „Jeden malý roľník z Galiley si predstavil, že na svoje plecia vezme bremeno celého ľudstva. A nielen to, on to aj uskutočnil, takže ktokoľvek sa dnes dostane do styku s jeho osobnosťou, aj keď nezohne koleno pred jeho kňazmi, predsa zbadá, že mu akýmsi záhadným spôsobom bola zotretá škvrna hriechov a ako výmena sa mu zjaví krása vlastnej bolesti.“ Wilde túži po tomto novom živote. Pred odchodom z väzenia požiada Jezuitov o účasť na duchovných cvičeniach. Keď jeho žiadosť zamietnu je zdrvený. Po prepustení sa na krátky čas stretá s Alfrédom. Posledné tri roky strávi v biede s nalomeným zdravím. Zomiera v chudobnom Parížskom hoteli. Pri jeho posteli kľučí Robert Ross. Asistuje kňazovi pri krste a udelení posledného pomazania. Práve s ním mal Wilde svoj prvý vzťah. Ross mu zostal verný do smrti. Prešiel duchovnou premenou, prijal kresťanskú vieru. Wilde slabým hlasom po kňazovi opakuje slová kréda. Sú to azda posledné slová, ktoré vyšli z jeho úst. Možno poznáte Wildeovu rozprávku *Sebecký obor*. Napísal ju svojim synom, dávno pred tým, než sa jeho životom prehnala smršť, po ktorej z ich rodinného života zostali iba trosky. A predsa tá rozprávka akoby vopred rozprávala jeho príbeh. Wilde bol

obrom. Sám seba tak videl: mal som génia, slávne meno, vysoké sociálne postavenie, brilantnú myseľ, odvážny intelekt; z umenia som vytváral filozofiu, z filozofie umenie.“ Bol sebeckým obrom. Žil podľa ideálu egoistického estétstva a pôžitkárstva. Uzavrel sa do sveta rafinovaných vášní. Priateľovi v Oxforde povedal, že chce ochutnať ovocie zo všetkých stromov záhrady sveta. Obmedzil sa však na stromy na slnečnej strane, vyhýbal sa protihľej, kde bol tieň a temnota. Do obrovej záhrady musela vstúpiť temnota, aby zmenila jeho srdce. Obrovo srdce sa však začalo meniť až vo chvíli, keď sa dierou v múre do záhrady vkradli deti. „Keď príde do styku s dušou, stávame sa jednoduchými ako deti, takí, akých nás chce mať Kristus,“ napísal Wilde v liste Douglasovi. Obra zachráni neznáme, zo všetkých najmenšie dieťa. Dieťa s ranami lásky na rukách i na nohách. Skôr než ochutnal trpkosť temnoty Wilde dokázal vytušiť, že z pohľadu ľudskej existencie sú Vianoce a Veľká noc jedinou skutočnosťou naveky prítomnou v základoch duše. Pod rozkvitnutým stromom obra s premeneným srdcom víta ukrižované Vianočné dieťa. „Raz si mi dovolil hrať sa vo svojej záhrade, nuž dnes pôjdeš so mnou do mojej záhrady, ktorá sa volá raj.“

Boh je svetlo a niet v ňom nijakej tmy. Píše Ján. Ak je Boh svetlo, prečo v sebe nachádzam tmú? Božie svetlo je vo mne zastreté hriechom. Ja sám na to svetlo vrhám tmú. *Ak hovoríme, že sme bez hriechu, klameme sami seba a niet v nás pravdy.* Píše Ján. *Ak vyznávame svoje hriechy, Boh nám hriechy odpustí a očistí nás od všetkej nepravosti.* Hriech, ako tvár zohyzdená za závesom zamknutej detskej izby. Hriech, ako múr obrovej záhrady. Záves treba odsunúť, múr zbúrať, aby do pýchy života a sebecka obrovej záhrady vstúpila pokora detí. Do našej detskej izby vstupuje Vianočné dieťa s ranami na rukách, aby odhalilo obraz za závesom. V záhrade za zbúraným múrom to dieťa čaká nášho sebeckého obra, aby ho uviedlo do svojej vianočnej záhrady. ■

J. Šicková-Fabrice

PETER MU LOĎKU DAL ...

Anonym, prel. Mária Rafajová

Ivan Valenta

Pe - ter Mu loď - ku dal, by sa ne - u - na - vil,

Mar - ta Mu po - núk - la dom pre pár ti - chých chvíľ.

Ši - mon, ten dal Mu si - lu, keď kle - sal ú - na - vou,

Má - ri - a po - ma - za - la mas - ťou Ho vo - ňa - vou...

A tempo

Čo mô - žem ja Ti dať? Zem ne - mám, a - ni dom.

Svo - je Ti srd - ce dám s lás - kou, čo ho - rí v ňom.

V roku 1968 (rok tzv. "Pražskej jari", keď sme sa mohli nadýchnuť uprostred totality) došlo v Olomouci k ekumenickému stretnutiu pracovníkov s deťmi. Tam vyznela túžba po detskom spevníku. Poverili spisovateľku Máriu Rafajovú, ktorá pokračovala v práci sestier Royových, aby ho pripravila. Urobila prvú verziu spevníka v češtine, ktorá vyšla ako samizdat v r. 1970 v zbore Cirkvi bratskej v Českých Budějoviciach. V ňom bola uvedená i táto pieseň. Slovenský preklad dosiaľ nenašiel spevníkové knižné vydanie. A tak nech sa po 55 rokoch pieseň rozletí i po Slovensku.

I. Valenta

KRÍŽOVKA

„Kde kraluje láska a múdrosť, tam niet strachu a...” (sv. Fr. z Assisi)

Autor: Peter Kailing		Chromo	Lepidlo	Skratka tech. atmosféry	TAJNIČKA	POMÔCKY Inia, YS, Om, Kont, Aal	Časť pláže	Tatko	Pastier oviec
	Kmeň, rod				•	Poľuj!			
	Žart					Avšak			
Zmija					•				
Odhad				Sprevádzal Uzol z vlasov	•				
4, rímsky			Čes. predložka Zn. hektára		•	Osobné zámeno Mužské meno			
Spokojnosť					•		Povzdych Značka abvoľtu		
	Šľapaj	Anóda česky Okuliarnik indický			•			Človek	Cudzokrajné zvierat
Značka skotu			Temnel Dozrieval		•				
Tyršov odznak zdát- nosti (skr.)				Rus. rieka Ozn. lietadiel Salvadora	•		Zvratné zámeno 506, rím.		
Kontúra					•	Staveb- objekt Predpona (zápor)			
Rekonštruk- cia, obnova					•				
Úhor po nem.				Delfínovec	•				

Tajnička krížovky z RELAXU Dialóg č. 11/2023

Je lepšie začať sviečku, než NADÁVAŤ NA TMU.

Vyriešenú tajničku krížovky z tohto čísla posielajte e-mailom alebo poštou na nižšie uvedené adresy:
svatava@swanmail.sk, DIALÓG, Sadová 28, 900 51 ZOHR do 5. 1. 2024. Nezabudnite nechať na seba kontakt (meno, telefón, adresa).
Správneho riešiteľa všetkých úloh odmeníme reprezentačnou obrazovou publikáciou z vydavateľstva Media Svatava.
Správne odpovede z tohto čísla uverejníme v Dialógu 1/2024.

Stranu pripravil Peter Kailing

Zapojte sa aj vy do tvorby Dialógu: svatava@swanmail.sk,
v diskusnom fóre na: www.dialog.cb.sk, písané na adresu redakcie.